

**ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК
МЪЧЕНИЕ НА ЙОАН НОВИ
СУЧАВСКИ (БЕЛИГРАДСКИ)
МЪЧЕНИЕ НА СВЕТИЯ И
СЛАВЕН МЪЧЕНИК ЙОАН
НОВИ, КОЙТО БЕ МЪЧЕН В
БЕЛИГРАД, НАПИСАНО ОТ
ГРИГОРИЙ, МОНАХ И
ПРЕЗВИТЕР ВЪВ ВЕЛИКАТА
МОЛДОВЛАХИЙСКА ЦЪРКВА**

Превод от старобългарски: [Неизвестен], —

chitanka.info

Много са хората — образци за поука, които са преживели добре и богоугодно, а сред тях, проче, единствен и пръв е настоящият, макар че се появи последен, след като измина доста време. Защото Владиката почете с венци не само страдалците на първохристиянските времена, но и сега, напоследък, разтваря двери на желаещите и така им въздава почести и дарования. Оттук проче ще започна повествованието на словото за Йоан — доблестния и изпълнен с благодатта на духа христов воин, — кой бе и откъде, и по какъв начин се сподоби с образа и венеца на страдалчеството.

Трапезунд роди този мъж — град славен и велик, намиращ се на Изток, по-близък до асирийците, достигащ до пределите на Велика Армения; не само това, но и удобен за пристан на всички морски плавателни съдове поради известността и изобилието във всичко, понеже мястото беше край морето и жителите на града преживяваха през морска търговия.

Взел много стока, Йоан плаваше в открито море. Но за врага не бе възможно да понесе лесно добродетелта на мъжа, като го гледаше да се моли непрекъснато, да пости, да бъде благонравен и благопристоен спрямо всекиго, да съчувствува на тези, които страдаха на кораба поради лишения. С очи, пълни със сълзи, простирайки ръка, той утешаваше страдащите, говорейки си това: „Ако помилваш, помилван ще бъдеш и ако утешиш, утешен ще бъдеш.“ Поради това дяволът на съска срещу него капитана на кораба, който беше от латинската ерес и бе много суров и безчовечен. Понеже породената вражда много се разпали, щом пристигнаха в така наречения Белиград, който е при протока, капитанът, като отиде при тогавашния епарх на града — персиец и горещ пазител на наследената от деди заблуда, — и оклеветява мъченика. И клеветата е такава:

— Има — рече, — о управители), мъж, дошъл тук с мене, който, искайки да отстъпи от бащиния завет и да се отрече от християнската вяра, желае да премине към твоята вяра и да бъде най-старателен привърженик на вашите завети; това той ми извести с много клетви по време на морското плаване. И така по-скоро се погрижи за него, понеже той се изтъкна с немалка хвалба, че е многопрославен и многоимотен и че по нищо не отстъпва на първите велможи на град Трапезунд.

Като чу това онази нечестива душа, възприе напълно казаното, стана някак радостно, седна отпред на обичайното място в съдилището и заповядда да поканят при него с почест мъченика. И когато той се яви, епархът му рече:

— Много нещо слушах за тебе, о съвършени сред мъжете; какси бил пленен от нашата благочестива и всемогъща вяра и как немалко бе устрелен от тази любов! Защото такава е нашата вяра — тя се докосва до чистите по помисъл и разпалва в любов към себе си техните сърца, дава благополучие на живота и дълголетие. Не се бави, прочее, избрани сред приятелите, но отхвърлил далече християнските завети и закони, за смях достойни, похули ги със светъл глас пред това всенародно събрание. Заради това се стекоха всички, с жените и децата, когато чуха, че ти днес желаеш да станеш проповедник на нашата светла и благонарочита вяра. Ела, прочее, о чудесни, застани с нас и с хората и с пресветъл глас прослави светозарното слънце, въздай чест и на звездата, що изгрява преди него; и само на тях, на възсияващите светлини, принеси жертва и така ще се сдобиеш от царя с почит и сан, а с нас като роден брат ще се насладиш на най-сладкия за всички хора живот. Докато той — коварен и изкусен чрез злобата — говореше това, Йоан вдигна духовни очи и призоваваше на помощ Владиката, който е казал: „Когато бъдете водени пред царе и князе заради моето име, не мислете предварително какво ще кажете или как ще отговаряте в оня час. Защото ще ви се даде слово, на което не ще могат да се противопоставят противящите се вам.“ А като погледна с телесни очи мъчителя, простря ръка и отговори благодръзвновено:

— Струва ми се, че нагло лъжеш, управители) — рече, — защото не са мои думите за отхвърляне на моя Христос. Не ще стане! Но да не даде моят господ Исус Христос да ми дойде някога това наум. Тези неща са замисли на сатаната, врага на истината, твоя баща. Защото, влязъл в тебе като в съсъд, достоен за неговото безчестие и говорещ чрез тебе с мене, той се надява да ме привлече към гибел и ме насиства да отстъпя от истинския бог — създател на самото това слънце с всички други видими и невидими твари, на слънцето, което ти, обзет от тъмната на заблудата, почиташ като бог и безумно прехвърляш върху творението божията чест. Но още повече като сам узна от мене тайнството на истината, прогони, моля те, мъглата на

безчестието, обременила твоята душа, и се удостои да бъдеш син на светлината, сияещ повече от слънцето чрез светлините на божественото кръщение. А не мисли, че е бог онова, що е светило, поставено от създателя да служи на хората, огнено по естество и сътворено в четвъртия ден. Как може създанието да е бог?

Едновременно с тези думи, протегнал ръце към небето и устремил очи, извика, та да бъде чут от всички:

— Не ще се отвърна от тебе, Христе, с безначалния ти отец и с пресветия дух. Няма да се поклоня на слънцето, не ще почета огъня, не ще принеса жертва на звездата, съименница на блудната страст.

Докато мъченикът говореше тези неща с дръзновено слово и с радостно лице, мъчителят често менеше лице, разпалван вътрешно от огъня на гнева. Понеже не можеше по-дълго да понася упорството на мъжа и от Йоан да бъде проповядвай истинния бог, когото той хулеши пред многочисления народ, а неговата вяра, всъщност по-вярно ще е да се рече — заблуда — да бъде напълно низвергната, епархът заповядва на войниците Да смъкнат дрехите на мъченика. Когато това стана с бързината на казаната дума, Йоан стоеше в средата — гол, облечен в Христа. Заповядва също да донесат много тояги и като поглед-на към мъченика, рече:

— Ти не ни се врече да бъдеш празнословец, а отстъпник от своята безполезна вяра, врече се да преминеш усърдно към нашата светла вяра и да се украсиш с нашите закони. Прочее, остави тези дълги злодумства и изпълни обещаното, като се поклониш на светозарното слънце. Ако ли не, кълна се в нашата благопрочута вяра, не само ще разкъсам с тези тояги месата ти, но и с други, още пострашни и нетърпими мъки ще те подложа на изпитание и накрая ще те предам на прегорка смърт.

И мъченикът:

— Не съм аз пустословец, както ти говориш, о, изпълнен с всякаква мерзост, а съм раб и днес — проповедник на истинския бог, който е славен и почитан в Троицата, в когото от прародители и родители аз се научих да вярвам и нему единствено да се покланям и нему да принасям жертва за възвхала и да го мисля и изповядвам за създател на всичко. И чакам него, съдията на живота и мъртвите, който ще дойде, за да въздаде всекому според неговите дела, когато и това слънце, поставено в служба на хората, ще помръкне по негова воля.

Така че, проче, не се надявай да чуеш или видиш нещо подобно от мене, защото, което изпърво рекох, и сега ще река: никога, докато съм господар на своя разум, не ще предпочета творението пред твореца, нито ще се поклоня на създанието вместо на създалеля. Проче, не се бави, вършителю на неправда, но покажи открито криещия се в тебе кучешки и безчовечен нрав! И освободи себе си от грижите за мъченията, а мене изпрати чрез какъвто искаш вид смърт при моя възжелан владика и бог, та да не се огласят дълго ушите ми от твоите нечисти думи, за които пророкът рече: „Под устните им — аспидина отрова“; и много скверното ти лице да не бъде дълго пред моите очи! Ето месата стоят пред тебе готови и разголени; бий с тояга, с огън гори, с вода дави, с меч разсичай и ако имаш някакви други, по-люти от тези мъки, не се лени да ми нанасяш, защото всички тях съм готов сладостно да понеса заради любовта на моя Христос.

Като чу тези думи, жестокият мъчител на мнозина, разпален от гняв, заповядва бързо да го прострат на земята и да го бият немилостиво с чепата тояга. Палачите стигнаха до такава жестокост, че онези свещени меса се разкъсаха от тоягите и се разлитаха из въздуха; и цялата повърхност на мястото под него се обагри от кръв.

Когато страдалецът видя себе си в това състояние, възведе към небето духовни очи: „Благодаря ти — рече, — владико и боже, понеже си ме сподобил, като се кръстя чрез собствената си кръв, да се измия напълно от греховната скверн!“

От това, което мъченикът изрече, обречените на гибел синове, изпълнени с ярост срещу него, така го разкъсаха чрез удари, та и гласът му даже да секне.

И така, понеже се свечеряваше, като го вързаха с две вериги хвърлят го в тъмницата сякаш някакъв мъртъв труп, пазейки го за утрешното по-голямо мъчение.

На другия ден, седнал отпред на обичайното място, зверовидният заповядда да доведат пред него мъченика. И когато той застана със светло лице и радостна душа, съдията го погледна и остана в почуда от лицето му — светло и радостно — и от това как в толкова разкъсано и раздробено тяло още се намира и душа. И му каза:

— Виждаш ли, Йоане, до какво безчестие бе доведен от твоето непокорство, та едва не се лиши от сладкия и премил за всички хора живот. Обаче ако се подчиниш на моята воля, след малко дни здравето

на разкъсаната ти плът ще бъде възстановено, защото у нас има много изкусни лечители, дошли от Индия и Персия. А ако си все още християнин, знай, че те чакат преголеми злини.

И мъченикът:

— За разкъсаните си меса, о съдия, ни най-малко не ме е грижа. Защото „колкото повече външният човек изтлява, толкова вътрешният се обновява“ — рече великият апостол. Моята грижа не е друга, освен да претърпя докрай причиняваното ми от тебе заради Христос, който ме подкрепя. Понеже сам той рече: „Който изтърпи докрай, той ще се спаси.“ Ако си измислил нещо по-ново, върши го, защото първоначалните ти наказания са нищо за мене.

От тези премъдри думи на мъченика безумният мъчител бе посраемен и се разтресе от гняв. Той изрева като звяр и заповядда да бият отново и още по-жестоко прострения на земята мъченик. И онези прочее, като се сменяха един друг, биеха така, че и черният дроб се смеси с другите вътрешности. А той с шепот на уста мълвеше молитва.

Понеже войниците, биейки членовете на оная елмазена душа, изнемогнаха, а мало и голямо от гледащите крещеше срещу скверния съдия и осъждаше неговия немилостив нрав и жестокост, той заповядда да доведат буен и свиреп кон, здраво да привържат нозете на мъченика за опашката му, един от войниците да го възсадне и да препуска по улиците на града, колкото сили има конят. Когато това стана, светецът бе влачен из целия град — печална гледка за очите на благочестивите! И когато влачещият светеца минаваше покрай юдейските Жилища, юдeите крещяха, кривейки лица, и замеряха светеца каквото имаха подръка, като произнасяха недостойни и нелепи насмешки. А един от тях изтича у дома си, измъкна меч, настигна светеца и веднага отсече честната му глава. И така прочее, отвързали тялото, те го оставиха да лежи захвърлено на земята заедно с главата, понеже никой от благочестивите не смееше да се докосне до него.

През тази нощ се явиха много лампади, горящи над мъченическото тяло, и трима непознати светозарни мъже, които кадяха безмълвно и нечuto отслужваха никаква свещена служба; и огнен стълб от небето стоеше над тялото на мъченика. Това прочее мнозина видяха.

Един от юдeите, чиято къща беше близо до мястото, дето лежеше многострадалното тяло, промисли, че християнски свещеници са

дошли да го вземат и да го погребат според обичая. Взел лък със стрела, той се приближи много, искачки да улучи един от онези мними свещеници. Но щом опъна, колкото сила имаше, стрелата остана с тетивата, прилепнала към пръста на дясната му ръка, а лъкът — в лявата. И не можеше нито да пусне стрелата според намерението си, нито пък да освободи ръцете си от тях. И така евреинът, изчадие на ехидни, изтърпя през цялата нощ онова жестоко мъчение. Когато се развидели, чудните мъже изчезнаха, а също и светлината. Млади и стари, без изключение, се стекоха и гледаха оня окаян стрелец, а той подробно разказваше всичко. И едва тогава, прочее, бива освободен от наказанието.

Мъчителят, силно уплашен поради преславно станалите случки, заповядва на християните да погребат тялото; като го взеха и го почетоха достолепно, положиха го в осветено място.

След няколко дни франкът, който предаде светеца на мъченика, поиска да го открадне и да го отнесе в своята страна. В една от нощите, като намери благоприятен момент и дойде със своите хора, разкопаваше, за да вземе мощите. В този момент христовият мъченик се явява на спящия презвитер на онази църква: „Стани! — казва. — Тичай бързо, защото искат да ме откраднат!“ Той стана бързо, колкото му бе възможно. И когато стигна мястото, намери гроба разкопан и тялото едва не похитено. Щом призова благочестивите люде и разказа случилото се, те прославиха бога, прославящ своите светци. Взеха онези свети мощи и ги положиха в светия жертвеник близо до светата трапеза. И така тялото остана 70 и повече години. Оттогава през нощите не престанаха да се явяват често някакви божествени видения: веднъж огнен стълб, спускащ се и стоят над гроба на мъченика, друг път незнайни пребожествени сили слизаха там, понякога пък някакви светлини и благоухания някакви излизаха оттам.

Всичко това достигна и до слуха на този, който тогава владееше благочестиво цяла Молдовлахия и Поморието, до премногохристолюбивия, велик воеведа Йоан Александър, мъж, красящ се с различни добродетели, а и мъчениколюбец. Щом той узна за мъченическите мощи и бе обзет от желание по тях, със съвета на ръководещия тогава църковните дела, преосвещения архиепископ Йосиф, изпраща велможа с голямо войнство да пренесат при него с велика почит славното тяло на мъченика; получил го бързо, той с

полагаща се почит и подобаващо усърдие го посреща с всичките си знатни мъже и с голямо множество от божии хора, а също и с архиерея и с целия църковен клир, със свещи и кадила, и благовония. Коленичи пред ковчега на светеца, прегръща онова многострадално тяло, докосва очите и устните си към неговите ръце, пролива от радост обилни сълзи, провъзгласява го за закрилник на своята държава. И така го полага с почест в пресветата митрополия в своя светъл град Сучава — столицата си.

А за станалите тогава изцеления на обхванатите от различни недъзи оставям на тях самите, на облагодетелствуваните, те да разказват.

Такъв завършек на мъчението имаше Йоан, така той посрами нечестивия епарх; каквito борби показа в подвига, с такива венци се увенча от ръката на бога — подвигоположник. Такава бе Йоановата добра придобивка в търговията, малко даде, а много спечели. Оставил тялото си като бреме на клеветника, той не към Трапезунд, но към Горния Йерусалим се устреми: към мъченическия лик като мъченик, към Аврамовото лоно, към селенията на светците, към пристанища тихи, към чертози нетленни, стойки без застъпничество пред трисветата и пребожествена Троица, на нея слава, сила, чест, велелепие и поклонение — сега и в безконечните векове, амин!

Издание: Стара българска литература. Том 4. Житиеписни творби. Български писател, С. 1986.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.